

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:

dos. Zaur Məmmədov
"_____" _____ 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050118-Təhsildə sosial-psixoloji xidmət

Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil

Kafedra: Pedaqogika, psixologiya və incəsənət

I Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: *S/f Psixologiya tarixi*

Fənn proqramı: *Lənkəran Dövlət Universitetinin, "Pedagogika, psixologiya və incəsənət" kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli №01 sayılı iclas protokolu ilə təsdiq edilmişdir*

Kodu: IPFS-B01

Tədris ili: I (2025-2026) Semestr I

Tədris yükü: Ümumi-210 saat; Auditoriya saati-75 (45 saat müəhazirə, 30 saat seminar)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 7 kredit

II Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: b/m Mehraliyev Şahin Bəylər oğlu

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə.Məmmədov k. 19

E-mail ünvanı: mehraliyevshahin@gmail.com

III Təvsiyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

Əsas:

1. Ramiz Əliyev; Psixologiya tarixi, Bakı, 2006
2. Duane P. Schultz & Sydney Ellen Schultz -A History of Modern Psychology Kaknüs Yayınları İstanbul, 2009.
3. Frank. J. Bruno Psixoloji tarixi Kibele Yayınevi, İstanbul, 1996.
4. Roger Smith Zihin ve Doğa Arasında-Psikoloji Tarihi Ayrıntı yayınları, İstanbul, 2015.
5. Maurice Reuchlin Psixoloji Tarihi : İletişim Yayınları, 1997
6. Z. Hacıyev- Fəlsəfə (ali məktəblər üçün dərslik)- Bakı, 2012

Əlavə Ədəbiyyat;

7. Özakpınar, Y Psixoloji tarixi. İstanbul, Ötüken Nəşriyat ,2012.
8. Shiraev, E. (2015). A history of psychology: A global perspective (2nd ed.). Los Angeles: Sage Publications.
9. M. Əliyev- Psixologiya Atlası

IV Prerekvizitlər: Fənnin tədrisindən öncə hər hansı fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.

V Korekvizitlər: Fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda digər fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI Fənnin təsviri və məqsədi:

"Psixologiya uzun keçmişə lakin qısa tarixə sahibdir" Herman Ebinhauz. Bu fənnə, Platon və Aristoteldən bu günümüze qədər psixologiyanın keçdiyi tarixi mərhələlər, psixologiyanın hər mərhələdəki əsas idea və yanaşmaları və tədqiqat üsulları, Aytac Sahil yanaşmaların ortaya çıxmasında tarixi şəraitin təsiri, süquta uğrayan və üstün gücə çevrilən yanaşmalar və onların nümayəndələri haqqında məlumat veriləcək.

Kursun sonunda tələbələr aşağıdakıları bacarmalıdır:

1. Psixologiyanın yaranmasına təkan verən amilləri bilir.
2. Psixologiya üzərindəki fəlsəfi təsirləri müzakirə edə bilir.
3. Fiziologiya, fizika və biologiyanın psixologiya tarixindəki rolunu müzakirə edə bilir.
4. Psixologiya tarixindəki elm adamları ilə tanışdır.
5. Psixoloqların elmə qatdığı yanaşma və yeniliklərdən məlumatlıdır.
6. Yanaşmaları müqayisəli təhlil edə bilir

VII Davamiyyətə verilən tələblər:

Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır

VIII Qiymətləndirmə:

Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.

-0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX.Davranış qaydalarının pozulması:

Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda Əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X. Təqvim-mövzu planı:Auditoriya saati-75 (45 saat müəhazirə, 30 saat seminar)

№	Keçirilən mövzuların məzmunu	Müh	Sem	Tarix
1	Mövzu. Psixologiya tarixi kursunun ümumi məsələləri Plan: 1. Psixologiya tarixinin mövzusu və metodları 2. Psixologiya elminin inkişaf mərhələləri 3. Psixologiyanın inkişafını şərtləndirən mühüm prinsip və amillər Mənbə: (1; 2; 3)	2	2	
2	Mövzu. Antik dövrün psixologiyası Plan: 1. Qədim Şərqdə psixoloji fikirlər 2. Qədim Yunanıstanda ruh haqqında fikirlər və psixoloji ideyalar 3. Qədim Romada ruh haqqında fikirlər və psixoloji ideyalar Mənbə: (1, 2)	2	2	
3	Mövzu. Antik dövrdə psixoloji nəzəriyyələr Plan: 1. Demokritin atomistik konsepsiyası 2. Platon və Aristotelin psixoloji baxışları 3. Ellinizmin psixoloji konsepsiyaları Mənbə: (1; 2)	2	2	
4	Mövzu. Orta əsrlərdə psixoloji ideyaların inkişafı Plan: 1. Orta əsrlərdə psixologiya elminin inkişafının ümumi xarakteristikası 2. Orta əsrlərdə Şərqdə psixoloji fikrin inkişafı 3. Fərabə, İbn Sina, İbn Rüşdün psixoloji baxışları Mənbə: (1; 2; 7)	2	2	
5.	Mövzu: Orta əsrlərdə Azərbaycan filosoflarının psixoloji baxışları Plan: 1. Bəhmənyar və N.Tusinin psixoloji düşüncələri 2.N.Gəncəvinin psixoloji baxışları Mənbə: (1; 2; 7)	2		
6	Mövzu. XVII əsrdə psixologiyanın inkişafı Plan: 1. F. Bekonun və R.Dekartın bədən və ruh haqqında təlimi 2. B.Spinozanın insan azadlığı və affektlər haqqında təlimi Mənbə: (1; 2)	2	2	
7	Mövzu: T.Hobbs və C.Lokkun empirik psixologiyanın yaranmasına rolu Plan: 1. T. Hobbsun psixoloji baxışları 2. C.Lokkun tabula rasa nəzəriyyəsi Mənbə: (1; 2)	2		
8	Mövzu. XVIII əsrdə psixologiyanın inkişafı Plan: 1. XIII əsrdə psixologiya elminin inkişafının ümumi məsələləri 2. Assosiativ psixologiyanın yaranması və inkişafı Mənbə: (1; 2)	2	2	
9	Mövzu:XVIII əsr fransız və alman materialistlərinin psixoloji görüşləri Plan: 1. XVIII əsr fransız materialistlərinin psixoloji düşüncələri 2. Almaniya psixologiyasının inkişafı Mənbə: (1; 2)	2		

10	Mövzu: Rusiyada psixologiyanın inkişafı 1. Lomonosovun psixoloji düşüncələri 2. Radışevin psixoloji baxışları Mənbə: (1; 2)	2	2	
11	Mövzu. Psixologiyanın müstəqil elm kimi yaranması Plan: 1. XIX əsrin ikinci yarısında psixoloji ideyaların inkişafına təsir edən sosial-ideoloji şəraitin yaranması 2. V.Vundt eksperimental psixologiyanın banisi kimi 3. V. Vundtun psixologiya məktəbi və onun davamçıları Mənbə: (1; 2)	2		
12	Mövzu. XIX əsrin sonu psixologiya elminin inkişafı Plan: 1. Yeni psixologiya məktəblərinin yaranması və inkişafı 2. Strukturalizm məktəbi Mənbə: (1; 2)	2	2	
13	Mövzu. XX əsrin əvvəllərində psixologiya elminin formalaşması Plan: 1. Vyursburq məktəbi 2. Funksionalizm Mənbə: (1; 2)	2		
14	Mövzu XIX əsrin sonu - XX əsrin əvvəllərində Rusiyada psixologiya elminin inkişafı Plan: 1. İ.M.Seçenovun psixologiyanın müstəqil elm kimi yaranmasında rolu 2. K.A.Kavelinin psixologiya elminin inkişafında xidməti 3. A. Lazurskinin psixologiya elminin inkişafında rolu Mənbə: (1; 2; 3)	2	2	
15	Mövzu. XX əsrdə psixologiya məktəblərinin yaranması və inkişafı Plan: 1. Biheviorizmin yaranması və inkişafı 2. Gestalt psixologiyasının yaranması və inkişafı Mənbə: (1; 2; 4)	2	2	
16	Mövzu. Psixozanalizin XX əsrdə inkişafı Plan: 1. Psixozanalizin yaranmasının ictimai – tarixi şəraiti. 2. Z.Freydin həyatı və fəaliyyəti. 3. Z.Freyd psixozanalizin banisi kimi. 4. Xarici ölkələrdə psixozanalitik hərəkətin inkişafı. Mənbə: (1; 2; 4)	2		
17	Mövzu. Humanistik, Koqnitiv və Genetik psixologiya Plan: 1. Humanistik psixologiyanın yaranması və inkişafı 2. Koqnitiv psixologiyanın yaranması və inkişafı 3. Genetik psixologiyanın yaranması və inkişafı Mənbə: (1; 2; 4)	2	2	
18	Mövzu. Sovet psixologiya məktəbi və onun müasir inkişaf vəziyyəti Plan: 1. Sovet psixologiya elminin təşəkkülü və inkişafı 2. L.S.Viqotskinin Sovet psixologiya elminin inkişafında xidməti 3. S.L.Rubinshteyn və A.N.Leontyevin Sovet psixologiya elminin inkişafında xidmətləri Mənbə: (1; 2; 4)	2	2	
19	Mövzu. Azərbaycanda psixoloji fikrin təşəkkülü Plan: 1. Azərbaycanda psixoloji fikrin təşəkkülü və inkişafı 2. Orta əsrlərdə psixoloji ideyaların yaranması 3. XIX əsr Azərbaycan maarifçilərinin yaradıcılığında psixoloji məsələlər Mənbə: (1; 2; 3; 4)	4	2	
20	Mövzu. Azərbaycanda elmi psixologiyanın yaranması və inkişafı Plan: 1. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda psixologiyanın müstəqil elm kimi inkişafında A.Makovelskinin, Ə.Zəkiyevin, F.İbrahimbəyovun xidmətləri 2. Ə.Bayramovun və Ə.Əlizadənin psixologiya elminin inkişafında xidmətləri 3. Psixologiya elminin müasir vəziyyəti Mənbə: (1; 2; 3; 4)	4	2	
21	Mövzu. Psixologiyanın sahələrinin inkişafı Plan: 1. İnkişaf psixologiyasının təşəkkülü 2. Psixoloji xidmətin yaranması və inkişaf tarixi 3. Sosial və etnopsixologiyanın yaranması və inkişafı Mənbə: (1, 2, 3, 4)	1	2	

	Cəmi:75 saat	45s.	30s.	
--	---------------------	-------------	-------------	--

XI .Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Tələbə aşağıdakıları bilməli və bacarmalıdır: - müasir psixologiya haqqında elmi bilikləri;- insan psixikasının imkanları haqqında müvafiq bilikləri; - psixi hadisələrin tədqiqinə dair bilikləri;- ayrı-ayrı yaş dövrlərdə psixoloji hadisələrin inkişaf xüsusiyyətlərinə dair bilikləri;- qədim dövrlərdə psixoloji fikirləri;- psixologiya elminin təşəkkül tarixini;- Azərbaycanda psixoloji biliklərin inkişafını;- müasir dövrdə psixologiya elminin inkişaf səviyyəsi haqqında bilikləri;

XII. Fənn üzrə təlim nəticələri:

1. Psixologiyanın inkişafını şərtləndirən mühüm prinsip və amilləri öyrəniləcək
2. Qədim Dünyada ruh haqqında fikirlər və psixoloji ideyaların inkişaf mərhələlərini araşdırılacaq
3. Şərqdə psixoloji fikrin inkişafı - Ə.Bəhmənyar, N. Tusi və N.Gəncəvinin psixoloji baxışları araşdırılacaq

XVII əsrdə psixologiyanın inkişafı, F. Bekonun və R.Dekartın bədən və ruh haqqında təlimi, B.Spinozanın insan azadlığı və affektlər haqqında təlimi, T.Hobbsun fəlsəfi və psixoloji görüşləri öyrəniləcək

4. XX əsrdə psixologiya məktəblərinin yaranması və inkişafı - Humanistik, Koqnitiv və Genetik psixologiya
5. Azərbaycanda elmi psixologiyanın yaranması və inkişafı istiqamətləri tədqiq ediləcək

XIII.Fənn üzrə imtahan sualları

1. Psixologiya tarixinin mövzusu və metodları
2. Psixologiya elminin inkişaf mərhələləri
3. Psixologiyanın inkişafını şərtləndirən mühüm prinsip və amillər
4. Qədim Şərqdə psixoloji fikirlər
5. Qədim Yunanıstanda ruh haqqında fikirlər və psixoloji ideyalar
6. Qədim Romada ruh haqqında fikirlər və psixoloji ideyalar
7. Demokritin atomistik konsepsiyası
8. Platon və Aristotelin psixoloji baxışları
9. Ellinizmin psixoloji konsepsiyaları
10. Orta əsrlərdə psixologiya elminin inkişafının ümumi xarakteristikası
11. Orta əsrlərdə Şərqdə psixoloji fikrin inkişafı
12. Fərabî, İbn Sina, İbn Rüşdün psixoloji baxışları
13. Bəhmənyar və N.Tusunin psixoloji düşüncələri
14. N.Gəncəvinin psixoloji baxışları
15. F. Bekonun və R.Dekartın bədən və ruh haqqında təlimi
16. B.Spinozanın insan azadlığı və affektlər haqqında təlimi
17. T. Hobbsun psixoloji baxışları
18. C.Lokkun tabula rasa nəzəriyyəsi
19. Assosiativ psixologiyanın yaranması və inkişafı
20. Almaniyaada psixologiyanın inkişafı
21. Lomonosovun psixoloji düşüncələri
22. Radişevin psixoloji baxışları
23. V.Vundt eksperimental psixologiyanın banisi kimi
24. V. Vundtun psixologiya məktəbi və onun davamçıları
25. Strukturalizm məktəbi
26. Vyurşburq məktəbi
27. Funksionalizm
28. İ.M.Seçenovun psixologiyanın müstəqil elm kimi yaranmasında rolu
29. K.A.Kavelinin psixologiya elminin inkişafında xidməti
30. A. Lazurskinin psixologiya elminin inkişafında rolu
31. Biheviorizmin yaranması və inkişafı
32. Gestalt psixologiyasının yaranması və inkişafı
33. Psixanalizin yaranmasının ictimai – tarixi şəraiti.
34. Z.Freyd psixanalizin banisi kimi.
35. Humanistik psixologiyanın yaranması və inkişafı
36. Koqnitiv psixologiyanın yaranması və inkişafı
37. Genetik psixologiyanın yaranması və inkişafı
38. Sovet psixologiya elminin təşəkkülü və inkişafı
39. L.S.Vıqotskinin Sovet psixologiya elminin inkişafında xidməti
40. S.L.Rubinşteyn və A.N.Leontyevin Sovet psixologiya elminin inkişafında xidmətləri
41. Azərbaycanda psixoloji fikrin təşəkkülü və inkişafı
42. Orta əsrlərdə psixoloji ideyaların yaranması
43. Azərbaycan maarifçilərinin yaradıcılığında psixoloji məsələlər
44. A.Makovelski, Ə.Zəkiyev və F.İbrahimbəyovun psixologiya elminin inkişafında xidmətləri
45. Ə.Bayramov və Ə.Əlizadənin psixologiya elminin inkişafında xidmətləri

XIV. Kollektiv sualları:

I kollektiv sualları

1. Psixologiya tarixinin mövzusu və metodları
2. Psixologiya elminin inkişaf mərhələləri
3. Psixologiyanın inkişafını şərtləndirən mühüm prinsip və amillər
4. Qədim Şərqdə psixoloji fikirlər
5. Qədim Yunanıstanda ruh haqqında fikirlər və psixoloji ideyalar
6. Qədim Romada ruh haqqında fikirlər və psixoloji ideyalar
7. Demokritin atomistik konsepsiyası

8. Platon və Aristotelin psixoloji baxışları
9. Ellinizmin psixoloji konsepsiyaları
10. Orta əsrlərdə psixologiya elminin inkişafının ümumi xarakteristikası
11. Orta əsrlərdə Şərqdə psixoloji fikrin inkişafı
12. Fərabı, İbn Sina, İbn Rüşdün psixoloji baxışları
13. Bəhmənyar və N.Tusunin psixoloji düşüncələri
14. N.Gəncəvinin psixoloji baxışları
15. F. Bekonun və R.Dekartın bədən və ruh haqqında təlimi

II kollektivium sualları

1. B.Spinozanın insan azadlığı və affektlər haqqında təlimi
2. T. Hobbsun psixoloji baxışları
3. C.Lokkun tabula rasa nəzəriyyəsi
4. Assosiativ psixologiyanın yaranması və inkişafı
5. Almaniyada psixologiyanın inkişafı
6. Lomonosovun psixoloji düşüncələri
7. Radışevin psixoloji baxışları
8. V.Vundt eksperimental psixologiyanın banisi kimi
9. V. Vundtun psixologiya məktəbi və onun davamçıları
10. Strukturalizm məktəbi
11. Vyursburq məktəbi
12. Funksionalizm
13. İ.M.Seçenovun psixologiyanın müstəqil elm kimi yaranmasında rolu
14. K.A.Kavelinin psixologiya elminin inkişafında xidməti
15. A. Lazurskinin psixologiya elminin inkişafında rolu

Sif Psixologiya tarixi fənninin sillabusu 050118-“Təhsildə sosial-psixoloji xidmət” ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus “Pedaqogika, psixologiya və incəsənət” kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli iclasında (protokol №01) müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir.

Fənn müəllimi:

b\m Ş.B.Mehrəliyev

Kafedra müdiri:

dos. A.X.Əliyev